

TUKŠIE KADRI

Lāsma Lancmane

9 gleznu sērija

pigments, ogle, eļļa, laka, koka plāksnes

4x 21 x 15,5 x 5,2	1x 32 x 32 x 5,25	1x 175,5 x 125 x 5,5
1x 32 x 26 x 5,25	1x 63 x 91 x 5,25	1x 89,5 x 133 x 5,25

Darbu sērijas ideja tapusi Spānijā pavadīto sešu mēnešu atspulgā Erasmus+ programmā. Neveiksmīga filmiņas ievietošana fotoaparātā izraisīja 36 man nozīmīgu, sentimentālu un turpmāko glezniecības procesu iedvesmas motīvu zudumu. Tukšie kadri rosināja spēcīgu vēlmi atdzīvināt atmiņas vizuāli taustāmā materiālā. Pēc pirmo sešu retrospektīvu gleznojuma tapa skaidrs, ka jāturpina attīstīt iecere lielākā mērogā. Saglabāju tehnisko risinājumu – sauso pigmentu harmoniju ar koka mūžam kustīgo šķiedru - zemes toņu izmantojumā un monohromijā, kas atgādina par analogas fotokameras savdabīgo mirklību un nesamākslotību. Šis paņēmieni turpmāk ņēma līdzi arī ogles un dažādu laku izmantojumu. Procesā pielietoju izteiksmes līdzekļus, kādi rezonē ar smalko jūtu atstāstu, nepilnību un vieglumu. Gleznas tapušas galvenokārt tikai pēc mirkļa vizualizācijas atmiņu nostalgijā. Dažas no tām ir detalizētākas un akcentē kādu atsevišķu objektu, dažas ir tikai krāsu toņu vēsmas un stāsta par brīža atmosfēru vai man atcerē palikušo īpatnību kopumu.

Iemesls, kādēļ es izmantoju analogo fotoaparātu, kādēļ vēlos pieskarties šīs paralēlās realitātes mimēzei ir personīgas intereses pētījums mūsdienu pieejai un pieradumam foto kameras izmantošanai. Jo vairāk top saglabāto attēlu, jo vairāk mums šķiet, ka atcerēsimies (?). Tomēr, ja skatāmies nākotnē vizionāri, kur fotogrāfiju lērums atradīsies pēc gadiem, tas nav zināms; kādā veidā tās tiks uzglabātas un, vai tad, tam maz būs kāds pamatojums. Skaistāko mirklību dzīvē pieredzam bez fotogrāfiskas atskaite, tomēr fotogrāfija savieno vienu šo brīdi ar otru.

Vairums gleznu attēlo divu mēnešu laikā apceļoto Spānijas Dienvidu krastu un tā izpēti no Almērijas līdz Portugālei un, kalnu ceļu mājup uz Granadu. Atlantijas okeāna krastā tapa daudzas no filmiņās zudušā sastāva kadriem. Tieši flora, raksti, motīvi, Saules zaigojošie atspīdumi un kontrasti starp šeit un tur. Neskatoties uz nezināmo, kas vēl sagaidīja, nofotografētās tiešām bija Pašas Mīļākās, tās, kurās kāds specifisks atgadījums, rīts vai vakars atklāja sevi citādāk. Dzirdēt nerimstošās vilņu dejas naktīs, kad iemigt nemaz negribas, bet raudzīties neskaitāmo zvaigžņu kārtībā, tā ir vadlīnija manā šodienas mākslinieciskajā izpildījumā.

Pirmā darba stadija bija aizraušanās ar fotogrāfiju, izmantojot Minolta fotoaparātu ar melnbalto filmiņu. Tieši monohromais attēlojums piešķir momentāno spriedzi, rastru vai spodro detalizāciju, izceļot vienkāršībā ikdienas košo emocionālo pasauli. Nemēdzu mirkli “noķert” divreiz, uzskatu, ka tā unikalitāte slēpjas neatkārtojamībā - ieskaitot "miglu bildes" un garlaicīgas vienkāršības, kuras mūsdienu ikdienā ķertajos kadros aši izdzēstu vai kā piekto versiju saglabātu neuztraucoties par atmiņas diska smagumu. Vecāku kadru kastītes blakus projektoram aizņem nu tikai pāris plauktus un dekāžu fotografētie ceļojumi un dēkas droši vien varētu pielīdzināt ar mazāk kā gada laikā nofotografēto mobilajās kamerās mūsdienās. Ticu, ka jālolo gan sadzīves mazie prieki, gan īpašie momenti, tie mūs būvē un slīpē mūsu uztveri un personības. Tādēļ katrs no kadriem, kura nav filmiņā, bija neatkārtojams un ir saglabājies tik kodolīgi manā atcerē, jo tādu nebija iemūžinātu daudz. Skaistāko mirklību dzīvē pieredzam bez fotogrāfiskas atskaite, tomēr fotogrāfija savieno vienu šo brīdi ar otru.

Vairums gleznu attēlo divu mēnešu laikā apceļoto Spānijas Dienvidu krastu un tā izpēti no Almērijas līdz Portugālei un, kalnu ceļu mājup uz Granadu. Dažāda, bet vienlīdzīgi aicinoša ir dzīve pie atklātiem ūdeņiem. Katrs rīts pamostoties un sajūtot pēdas smiltīs ir kā no jauna, neapnīkošs. Dzirdēt nerimstošās vilņu dejas naktīs, kad iemigt nemaz negribas, bet raudzīties neskaitāmo zvaigžņu kārtībā, tā ir vadlīnija manā šodienas mākslinieciskajā izpildījumā.

Par tapušā darba narratīvu kļuva spēcīga emocionāla pieķeršanās. Tā pamatā ir fotogrāfija un iemesls, kādēļ es izmantoju analogo fotoaparātu, kādēļ vēlos pieskarties šīs paralēlās realitātes mimēzei.

Mūsdienu pieeja foto kamerai un pieradums dalīties katrā ikdienišķā dienā – nobāl tās pielietojumam pirms pāris desmitgadēm. Jo vairāk top saglabāto attēlu, jo vairāk mums šķiet, ka atcerēsimies (?). Tomēr, ja skatāmies nākotnē vizionāri, kur fotogrāfiju lērums atradīsies pēc gadiem, tas nav zināms; kādā veidā tās tiks uzglabātas un, vai tad, tam maz būs kāds pamatojums. Zigmunds Skujiņš raksta: “Fotovalstības robežas, kā zināms, ir paplašinājušās tiktāl, ka fotožanru pārvērtušas par maisu, kurā ik sekundi tiek iestampāti miljardiem nenožīmīgu gadījuma rakstura mirkļa nospiedumu: man ir slēdzis, un es to joka pēc nospiežu. Šī bezatbildīgā, piesārņojošā, bezmērķīgā kvantitāte ir baiss mūsu sabiedrības uzvedības raksturojums.” ¹

Tajā pat laikā, zinātne strādā pie cilvēka apziņas lejupielādes mašīnā. Kompānija *Nectome* iet mehānikas ģēnija Teslas pēdās - nesen ir radusies iespēja ikvienam pievienot sevi gaidīšanas sarakstam par depozītu \$10’000 apmērā, lai digitalizētu apziņu. Antonio Regalado komentē: “*Nectome* ir “*saglabā-savas-smadzenes-un-lejupielādē-tās*” kompānija. Tās ķīmiskie risinājumi var uzturēt ķermeni neskartu simtiem un, iespējams, tūkstošiem gadu, sasaldēta stikla formā. Ideja ir tāda, ka kādu dienu nākotnē, zinātnieki noskenēs šo masu un pārvērtīs to kompjūtera simulācijā. Tādā veidā, kāds, pavisam līdzīgs Jums, jau atkal smaržos ziedus kādā jaunā datu stacijā.” ²

Ja mūsu apziņa tiek uzglabāta datu veidolā, kādēļ attīstīt papīra fotogrāfiju? Tātad, jautājums – vai ir jēga tās uzņemt? Liela daļa atbildes, kāpēc mēs to darām, ir mārketinga iespaidā. Socioms tiek savaldzināts, pērkot mūsdienu pieprasītāko preci – mobilo tālruni, kuram ir vislabākā kamera, kas ar katru modeli tiek pie uzlabotām funkcijām un kvalitātes. Tāpat, sociālie

tīkli, vairāk kā jebkad, pārplūst ar foto dalīšanās iespēju aplikācijām un to apstrādes iespējām, kas ik katru pārvērš par profesionāli un autoru skaistam foto.

Iespējams, virtuālie foto albūmi dzīvos ilgāk kā taustāmi veidotie un arī tie tiks lejuplādēti līdz ar cilvēka apziņas komponentiem. Tajā pat laikā, analogā fotogrāfija vēl nav mirusi. Arī mūsdienās dažs izvēlas modeli bez bilžu apskates, dzēšanas un apstrādes iespējām. To vien spēju analizēt kā vēlmi radīt mākslu, kad prezervācija nav prioritāte, zinātniskas atbildes ir tukši vārdi, jēga slēpjas momentā, radīšanas procesā un iznākuma saldmē.

Manā gleznojumā šis rezultāta apmierinājums jeb *Duende*³ balstās uz nejaušību. Pārāk iztraucēta dabīgā nekārtība pārtaptu samākslotībā. Foto ir informācija, vēsturisks pierādījums, arī pašapliecināšanās. Kas tiks saglabāts, atkarīgs no nākamajām paaudzēm, viņu inteliģences un vēlmes. Tas ir mirklis, ko ieraugot aizsākas virkne vienas emocijas saišu – atautst līdzī stāvošās atmiņas, sīkumi. Tādā veidā domājot, fotogrāfija ir kas daudz vairāk par uzņemto kadru, tā atsauc atmiņā apstākļus, kas norisinājās aiz kadra, īsi pirms un pēc tā uzņemšanas.

Ar vienu klikšķi, pacietīgu nogaidīšanu, nofokusēšanu, melnbaltā bilde varbūt ir viens no nedaudzajiem momentiem dzīvē, kad es atrodos šajā lēcienā un, katru fotogrāfiju, ko uzņemu, atceros palēlinātā, nemirstoši pagarinātā bez laika telpā. Katrs izvēlētais topošais kadrs ir būtisks mirklis Manā dzīvē. Lai cik foto neuzņemtu ar digitālo kameru, tās, kuras uzņemtas ar analogo fotoaparātu – atceros košāk, jo vairāk laika atvēlēts tās tapšanā. Ja koncentrējos uz šo atmiņu, varu dzirdēt vēju Tarifas okeāna krastā, viņu sitienus, noapaļoto klinšu sienās un spēcīgu ritmu ar kādu tie atkal atgriežas tumšumā. Atlantijas okeāna krastā tapa daudzas no filmiņās zudušā sastāva kadriem. Tieši flora, raksti, motīvi, Saules zaigojošie atspīdumi un kontrasti starp *šeit* un *tur*. Neskatoties uz nezināmo, kas vēl sagaidīja, nofotografētās tiešām bija Pašas Mīļākās, tās, kurās kāds specifisks atgadījums, rīts vai vakars atklāja sevi citādāk. Ne tikai pelēkie, bet citi zemes toņi parādās darbos, kas pierāda sevi mijā ar koka pamatni, krīta grunti un ogles izmantojumu. Gleznojot virzos tīrās krāsu gammās, maigās un piesātinātās, kas katra rosina pozitīvo emociju un atgādina par Sauli, visa veida dzīvo un augošo organismu. Jo vairāk Saules, jo vairāk mirdzuma un, pavisam labi ir būt tajā vidus punktā, daļā starp gaismu un tumsu, miglu un rītausmu, ne tur ne te; ne pagātnē, ne nākotnē – kaut kur pa vidu – šeit un tagad. Tā teikt, tas varētu būt, Tagadnes spēks. Taču, Melnbaltā – tāpēc, ka krāsa dažkārt var būt vienkārši par daudz. Par daudz emociju. Melnbaltais vairāk asociējas ar atmiņu. Tā pat zīdainis ienākot pasaulē redz tikai melnbaltā.

Spānijā it viss liek domāt par glezniecību. Saul-rieti, lēkti, kaktusu šerpā ēna un bezrūpīgā piejūras *pueblos blancos*⁴ dzīve. Jo vairāk apkārtne liek sevi apbrīnot, jo lielākas bailes paliek aizmirst, nejust vairs to mirkli, atgriezies kādā “vietā”, kur šī sajūta būtu tālu sasniedzama, mainīties. Lai gan tā nepazūd uzņemot fotogrāfiju, pat otrādi -apskatot to, dzirdot skaņu, kas atgādina to, - ir vēl grūtāk atrasties šeit, ne tur – vidū.

Bildes, kas uzņemtas, vienmēr ir mistika – kāda būs sanākusi melnāka, kāda gaišāka, asāka vai miglaināka, katrai būs savs šarms. Lai arī kāds rezultāts, tā ir vienīgā zīme no tā momenta laikā. Manās rokās otrais kadrs vienai vietai nekad netiek dots. Tas ir apbrīnojami, ka pat atceroties katru, atmiņā paliek cita “glezna”. To arī es vēlējos attēlot. Kad uzzināju par tukšo filmiņu – mans pirmais instinkts bija galvā izskaitļot, ko esmu zaudējusi un no sākumā atcerētiem 20, vēlāk atausa visi 36 kadri. Un tad, *Subjekts pārtapa par Objektu*, mani attēlo gleznas un es tās. “Mākslai īstenojoties, tajā jāvalda zelta likumam: S (subjektam, māksliniekam) jāizlīdzinās ar O (objektu, atainojamo). Tikai šādā līdzsvara situācijā Parādība parādās kā Būtība un top lielā māksla. Ne tikai, kad fotoobjektīvs vērsts pret fotografējamo, bet arī otrādi: fotografējamais izlīdzinās ar fotogrāfu un caur to arī ar mums – mēs esam fotogrāfs, fotogrāfs ir tas (viņš), bet tas (viņš) ir mēs. Tā mākslas formula S=O kļūst par sociālu formulu un vienu vienīgu lielu, vienojošu vienlīdzības zīmi.”⁵

Procesā iemācījos savaldīt triepienu un interpretēt ar materiālu savienojumiem, pigmentu, eļļu, terpentīnu, dažādām lakām un ogli. Turpmāk vēlētos izmēģināt arī glazējošas tehnikas un epoksīda sveķu suplementus, pastiprinot iluzoro dziļuma efektu.

Pamatnes materiālam izvēlējos koka saplāksni, kam dodu priekšroku tā patīkami gludās virsmas dēļ un personīgai mīlestībai pret materiālu. Plaisu veidošanās jeb koka “staigāšana”

piešķir tam dzīvīgumu. Vietām darbā novēroju, kā reaģē koks attiecībās ar biezo un pūšamo laku, kur plaisas parādās un paliek, bet kādos apstākļos pazūd pēc nožūšanas.

Notvertais tāpat vienmēr šķiet ne uz pusi tik spēcīgs kā dzīvē pieredzētais, bet, pateicoties glezniecībai, tas izmainījās uz ko tuvāku patiesībai. Gleznojot kadru no atmiņas, atklāju kā mana redze koncentrējusies uz attēlu, atainojot kādu – tās ir tikai līnijas, kādu citu – trausla kustības apturēšana vai kontrastu manipulācija. Tagad, gleznas šķiet vēl dzīvākas kā bildes būtu spējušas būt. Lai gan diplomdarba gleznās neizvēlējos kadrus ar cilvēka portretējumiem, to daļa spēlē lomu, ko plānots iedzīvināt nākotnes gleznojumos. Kad sāku skicēt pirmos kadrus, sāku ar vienīgo fotogrāfiju, kas man eksistē no esošās personas un, lai kā censtos, vaibstus pagaidām varu uzgleznot domās visspilgtāk. Jāpiekrīt vienam no favorītfotogrāfiem, Ferdinando Scianna sakot, “Fotogrāfija nav fotogrāfa veidota. Ko tas dara ir, atver nelielu lodziņu un notver to. Pasaule sevi tad pati uzraksta kadros. Fotografēšana vairāk līdzinās lasīšanai kā rakstīšanai. Mēs esam pasaules lasītāji.”⁶

Vēlējos iemūžināt man svarīgos brīžus, ieskicēt vizuāli, lai neaizmirstu, neizgaistu – tādi, kādi tie ir tagad, un, tas man arī izdevās.

¹ Zigmunds Skujiņš, fragments no raksta, Cilvēks dzīvā telpā, 2004
² Antonio Regalado Rewriting Life - A startup is pitching a mind-uploading service that is “100 percent fatal”, 13. marts 2018. Publ.: <https://www.technologyreview.com/s/610456/a-startup-is-pitching-a-mind-uploading-service-that-is-100-percent-fatal/> (sk. 30.05.2018.)
³ Salvador Gonzales ¿Qué significa ‘tener duende’? - Redacción LR / Política, 28. nov. 2016. Publ.: <https://larepublica.pe/politica/994292-que-significa-tener-duende> (sk. 21.05.2018.)
⁴ Wikipedia White Towns of Andalusia – Geography of Andalusia, 9. dec. 2017. Publ.: https://en.wikipedia.org/wiki/White_Towns_of_Andalusia (sk. 21.05.2018.)
“Pueblos blancos – Andalūzijas baltie ciemati ir ciematu un pilsētu sērijas, kas izkārtotas galvenokārt Spānijas Dienvidu piekrastē kalnu pauguros un nogāzēs ar raksturīgi vienādi balto sienu krāsojumu.”
⁵ Imants Ziedonis, 1987. Fragments no raksta, Personība un Laikmets – Janaitis G. / Neputns, 2017.
⁶ Ferdinando Scianna Photographers / Magnum Photos Pro, 2014. Publ.: https://pro.magnumphotos.com/C.aspx?VP3=CMS3&VF=MAGO31_9_VForm&ERID=24KL53ZX4A (sk. 31.05.18)